

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 23 mars 1922 kl. 1/2 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 10 mars 1922 dagtecknad proposition nr 137, vilken hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 april till och med den 15 maj 1922 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningsen av bankens sedlar.

Beträffande frågans tidigare behandling har i statsrådsprotokollet till en början erinrats, att riksbanken genom beslut av Kungl. Maj:t och 1920 års riksdag medgavs befrielse från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld efter deras lydelse för tiden till och med den 30 september 1920, samt att därefter på särskilda framställningar av fullmäktige i riksbanken giltighetstiden för detta medgivande utsträcktes genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 september 1920 att gälla till och med den 15 december 1920 och genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 december 1920 ytterligare till och med den 31 mars 1921, vilket sistnämnda beslut i vederbörlig ordning gillades av 1921 års riksdag. Samma riksdag medgav därefter genom särskilda beslut att riksbanken skulle för tiden från och med den 1 till och med den 30 april samt från och med den 1 maj till och med den 30 september 1921 vara

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 8 saml. 18 häft. (Nr 23—24.) 1

befriad från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld. Genom beslut den 26 september 1921 förlängde Kungl. Maj:t ifrågavarande medgivande att gälla till den 1 april 1922, vilket beslut efter proposition i ämnet av innevarande års riksdag gillats.

Genom beslut den 2 december 1921 uppdrog Kungl. Maj:t åt tull- och traktatkommittén att verkställa utredning angående vidtagande av åtgärder till skydd för den svenska industrin, vid vilken utredning jämväl borde tagas under övervägande åtgärder inom den allmänna valuta- och penningpolitikens områden. Kommittén har den 7 februari 1922 avgivit det sålunda infordrade utlåtandet.

Innebörden av sitt yttrande har kommittén sammanfattat på följande sätt:

Tull- och
traktatkom-
mittén.

»Då kommittén nu går att på grundval av det sagda sammanfatta sin ståndpunkt i den föreliggande frågan, vill kommittén till en början betona, att kommittén icke anser några åtgärder på valutapolitikens område kunna vidtagas, vilka vore ägnade att med omedelbar verkan öva inflytande i den riktning, som framhäves i den kungl. remissen den 2 december 1921, nämligen att till skydd för svensk industri tillfälligt begränsa varutillförseln från utlandet eller eljest stärka industriens ställning på hemmamarknaden, men att icke desto mindre allt, som kan åstadkommas i riktning av en stabilisering av den svenska valutan, i synnerhet när frågan betraktas på längre sikt, obestriddligen måste äga en mycket stor och välgörande betydelse för såväl produktionen och handeln som för statens finans- och budgetpolitik. En stabilisering av prisen är enligt kommitténs uppfattning ett nödvändigt medel att för näringslivet skapa lugnare villkor, och den enda framkomliga vägen för uppnående av åtminstone en relativ sådan stabilisering anser kommittén vara en fullständig återgång till guldmyntfot. Kommittén får därför förorda, att en sådan återgång måtte ske, så snart förutsättningarna därför äro inne, samt att statsmakternas åtgöranden i ekonomiska och finansiella frågor måtte ske med detta mål som ögonmärke.

Beträffande frågan om vilka förutsättningar som böra vara för handlen, innan åtgärder i angiven riktning vidtagas, anser kommittén ett uppnående av den före kriget gällande parikursen å dollar ej behöva vara ett oeftergivligt villkor. I händelse sådan paritet ej föreligger, då sedelinlösningen skall återupptagas, synes i anslutning till vad förut anförts, ett högsta pris på guld böra fastställas, överensstämmande med gällande dollarkurs, med förbindelse för riksbanken att i möjligaste mån verka för guldprisets nedbringande till pari. Målet måste nämligen alltjämt vara ett återvändande till den svenska kronans gamla guldparitet, och de åtgärder, som kunna komma att vidtagas för att förbereda tillämpandet av guldmyntfoten i dess fulla utsträckning, böra ofrånkomligt vara av natur att betrygga möjligheten för en återgång till den lagliga pariteten.

Vid sidan härav är det enligt kommitténs åsikt angeläget, att alla åtgärder undvikas, vilka kunna verka hindrande för den av kommittén förordade övergången till fullständig guldmyntfot och att samtidigt de positiva åtgär-

der för uppnående av nyssnämnda mål, vilka te sig som möjliga, ej underlätas. Särskilt framträder härvid nödvändigheten att i tillräcklig grad begränsa sedelutgivningen, och kommittén vill i samband härmed uttala, att den riksbanken medgivna extra sedelutgivningsrätten av 125 milj. kronor under förhandenvarande förhållanden borde kunna bortfalla. Vidare finner kommittén angeläget, att inför övergången till guldmyntfoten tillräckliga likvida tillgodohavanden finnas i utlandet.

I övrigt anser kommittén i varje fall en fullständig återgång till guldmyntfot, så vitt under nuvarande omständigheter kan bedömas, böra ske först så snart vissa andra europeiska länder, vilkas valutor intaga en med Sveriges jämförlig ställning i kurshänseende, ungefär samtidigt taga ett sådant steg. Kommittén hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes träffa anstalter för att Sverige på lämpligt sätt måtte hålla sig i nära kontakt med och för sin del, även genom eget initiativ, medverka vid förefintliga strävanden i denna riktning med närmast aktgivande på deras framträdande vid eventuell kommande internationella ekonomiska konferenser.

Kommittén vill till slut uttala, att enligt dess bestämda uppfattning ett målmedvetet arbete från de svenska statsmakternas sida för guldmyntfotens snara återställande är en angelägenhet av största betydelse. Därjämte vill kommittén betona, att ett av de förnämsta villkoren för framgång i strävandena härutinnan är, att goda statsbudgetära förhållanden äro för handen samt att icke genom statsmakternas åtgöranden menliga kastningar inträda i det ekonomiska läget och särskilt att icke genom sådana statsåtgärder vår valuta direkt försämras.»

Särskilda yttranden hava inom kommittén avgivits av fem ledamöter. Beträffande dessa yttranden får utskottet hänvisa till propositionen (sid. 4).

Till följd av remisser hava utlåtanden över tull- och traktatkommitténs betänkande avgivits av *fullmäktige i riksbanken* och av *fullmäktige i riksgäldskontoret*. I fråga om sistnämnda utlåtande hänvisar utskottet till propositionen (sid. 7). Fullmäktige i riksbanken hava såsom svar å remissen gjort framställning om fortsatt suspension av sedel- inlösningsskyldigheten. Denna framställning är av följande lydelse:

»Enligt kungl. kungörelsen den 26 september 1921 är riksbanken till och med den 31 mars 1922 fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av *Fullmäktige i riksbanken.* banken utgivna sedlar med guld.

Under tiden sedan fullmäktige i Sveriges riksbank i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t av den 1 september 1921 senast begärde dylik fritagelse, hava betydande förändringar inträffat i ställningen på den internationella valutamarknaden. Om värdet av dollarn betecknas med talet 100, visade härvarande noteringar nedannämnda värden för följande valutor:

	pund	floriner	schweiz. francs	svenska kronor	danska kronor	norska kronor
1921.						
31 augusti	76.15	78.35	88.32	80.50	66.61	51.82
30 september	76.59	79.29	89.92	82.74	66.81	46.12
31 oktober	80.48	84.51	95.10	84.80	70.81	50.03
30 november	81.82	88.33	98.55	87.60	69.42	53.22
31 december	86.25	91.87	101.56	93.75	75.—	60.23
1922.						
31 januari	87.94	92.23	101.51	94.60	75.68	59.50
24 februari	90.76	95.64	101.59	99.11	78.45	63.93 ¹

Genom dollarkursens stadiga nedgång i förhållande till samtliga nämnda valutor hava utsikterna till en valutastabilisering avsevärt ljusnat. Men den fasta punkt, kring vilken en verklig stabilisering skulle kunna ske, saknas fortfarande.

I det uttalande rörande valutastabiliseringsfrågan, som det skandinaviska centralbankmötet den 12—13 november 1921 avgav, yttrades, att närmast till hands låge, att det första steget till valutasvårigheternas övervinande toges genom guldmyntfotens återupprättande i England. Härigenom skulle den nödvändiga fasta utgångspunkten för en valutastabilisering skapas. Till dess att detta skett, borde varje litet land avhålla sig från alla experiment med stabilisering av sin valuta. Genom ett i otid företaget stabiliseringsförsök skulle man löpa fara att utan gagn uttömma sina krafter, varigenom möjligheterna för en stabilisering, när tiden vore inne, kunde försämrats och äventyras. Fullmäktige anse, att detta uttalande fortfarande äger full giltighet.

Emellertid får icke anses uteslutet, att en fast utgångspunkt för en mera allmän valutastabilisering skulle kunna åstadkommas även därigenom, att Sverige, Holland och Schweiz, vilka äro de länder, som att döma av valutornas internationella värden synas stå närmast möjligheten att återgå till guldmyntfot, samtidigt toge detta steg. Härpå hava fullmäktige givetvis sedan länge haft och hava alltjämnt sin uppmärksamhet fästad; jämväl tull- och traktatkommittén har i sitt utlåtande i valutafrågan den 7 februari 1922 antytt denna möjlighet. Men saknaden av Englands medverkan skulle dock alltid innebära en betänkelig svaghet. Valutasituationens största svårighet är för närvarande den betydande värdeskillnad, som oaktat den senaste tidens närmande fortfarande består mellan pund sterling och dollar.

Om Sverige på egen hand överginge till guldmyntfot, skulle man därige-

¹ Vid utgången av februari månad samt den 21 mars 1922 visade enligt i riksbanken verkställda beräkningar noteringarna följande värden å ifrågakvarande valutor:

	pund	floriner	schweiz. francs	svenska kronor	danska kronor	norska kronor
1922.						
28 februari	91.09	95.64	101.73	99.11	78.54	64.22
21 mars	89.68	93.93	100.88	97.17	78.95	65.25

nom icke erhålla en hållfast punkt, kring vilken en mera allmän valutastabilisering kunde utkristallisera sig. Utlandet skulle emellertid säkerligen icke underlåta att för arbitrageändamål sig till fördel utnyttja en dylik åtgärd från Sveriges sida, varmed skulle kunna följa oberäkneliga förluster.

Det har sagts, att om dollarkursen här går ned till pari, bör Sverige icke försumma detta tillfälle att övergå till guldmyntfot; om tillfället icke begagnades, skulle man riskera, att guldpariteten åter ginge förlorad.

Att förutsäga, huru den ena eller andra valutakursen eller valutamarknaden i sin helhet under den närmaste tiden kommer att utveckla sig är så mycket vanskligare, som denna utveckling för närvarande är i hög grad beroende på avgöranden, som bestämmas huvudsakligen av politiska hänsyn. Av nuvarande förhållanden att döma, synes det dock finnas goda utsikter, att den relativa stabilisering mellan den svenska kronan och dollarn, som synes vara på väg att inträda, i stort sett kan upprätthållas. Dessa utsikter kunna dock ingalunda anses utgöra tillräcklig anledning till ett till sina följder så ovisst experiment som Sveriges övergång på egen hand till guldmyntfot. Detta steg får ej tagas, förrän starka skäl föreligga, att man icke behöver taga steget tillbaka. Vårt lands gynnsamma ställning gent emot utlandet och jämförelsevis goda utsikter att snart komma tillbaka till en hållfast guldmyntfot få icke äventyras genom obetänksamma åtgärder.

Av de ovan anförda uppgifterna rörande värdeförhållandet mellan dollar och vissa andra valutor under senaste sex månader framgår, att schweiziska francs redan i sistlidna december månad nådde pari i förhållande till dollar. Men icke destomindre har Schweiz tydligen icke ansett tillrådligt eller nödvändigt att begagna sig av detta tillfälle för att på egen hand övergå till guldmyntfot.

I anslutning till vad sålunda anförts instämna fullmäktige i tull- och traktatkommitténs i ovan åberopade utlåtande gjorda uttalande, att tidpunkten för Sveriges återgång till fullständig guldmyntfot ännu ej vore inne, i det att avgörande skäl talade för att vårt land icke isolerat toge ett sådant steg, utan därvid framginge i samförstånd med andra länder, vilkas valutaställning vore närmast jämförlig med vår, men att återgång till fullständig guldmyntfot borde ske, så snart förutsättningarna därför vore inne.

Fullmäktige äro alltså av den övertygelsen, att riksbanken fortfarande och intill dess att återgång till guldmyntfot kan ske, bör vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld, och hemställa fullmäktige följaktligen, att Eders Kungl. Maj:t ville genom proposition till riksdagen utverka fritagelse för riksbanken att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Att nu närmare uttala sig om tidpunkten, när återgång till guldmyntfoten kan ske, låter sig icke göra. Då det emellertid icke får anses uteslutet, att denna tidpunkt kan inträffa snart nog, hemställa fullmäktige, att fritagelsen för riksbanken från sedelinlösningsplikten måtte fortfara att gälla till och med den 15 maj 1922. Skulle inemot nämnda dag en ytterligare utsträckning av tiden för fritagelsen visa sig påkallad, skola fullmäktige icke underlåta att inkomma med anmälan därom i så god tid, att frågan kan underställas den nu samlade riksdagen.»

Beträffande utredningen i ärendet i övrigt får utskottet hänvisa till propositionen.

Motioner
I: 120 och
II: 213.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nämligen dels nr 120 i första kammaren av herr *Wigforss*, dels ock nr 213 i andra kammaren av herr *Sköld*.

I förstnämnda motion har hemställts, »att riksdagen i samband med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 137 måtte uttala en bestämd förväntan, att riksbanken låter sig angeläget vara att så upprätthålla vår kronas värde, att svårigheterna för en återgång till guldmyntfot från denna synpunkt sett icke vid den tid, medgivandet utlöper, äro större än nu.»

Herr *Sköld* har i sin motion hemställt, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts berörda proposition nr 137.»

I fråga om de till stöd för dessa yrkanden anförda motiveringarna får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet.

Departementschefen erinrar, att, då fullmäktige i riksbanken nu allenast begärt en förlängning av befrielsen från sedelinlösningsplikten för tiden 1 april—15 maj, han för sin del icke funnit anledning att till närmare prövning upptaga de olika åsikter och yrkanden, som framställts i valutafrågan. Kungl. Maj:t hade den 2 december 1921 uppdragit åt tull- och traktatkommittén att verkställa utredning angående vidtagande av åtgärder till skydd för den svenska industrien, därvid jämväl borde tagas under övervägande åtgärder inom den allmänna valuta- och penningpolitikens områden.

I sitt här ovan omförmälda utlåtande har kommittén bland annat framhållit, att allt, som kunde åstadkommas i riktning av en stabilisering av den svenska valutan, obestriddligen måste äga en mycket stor och välgörande betydelse för såväl produktionen och handeln som för statens finans- och budgetpolitik. En stabilisering av prisnivån vore enligt kommitténs mening ett nödvändigt medel att för näringslivet skapa lugnare villkor; och den enda framkomliga vägen för uppnående av åtminstone en relativ sådan stabilisering ansåge kommittén vara en fullständig återgång till guldmyntfot.

Utskottet vill erinra, att även utskottet för sin del förlidet år med styrka framhållit dessa av kommittén nu framförda synpunkter eller nödvändigheten av prisnivåns stabilisering och såsom medel härtill vidtagande av åtgärder för en snabbare återgång till en effektiv guldmyntfot. Jämväl fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret,

vilka som nämnt yttrat sig över tull- och traktatkommitténs betänkande, hava uttalat enahanda uppfattning. Alla synas sålunda för närvarande vara ense om lämpligheten av en dylik åtgärd. Det har emellertid gjorts gällande, att tidpunkten för en återgång till guldmyntfot ännu icke vore inne, då man nämligen härvidlag borde handla i samförstånd med andra länder, vilkas valutaställning vore närmast jämförlig med vår. Departementschefen har ock uttalat den förvissning, att ledningen av riksbanken komme att hålla sig i kontakt med vederbörande inom de länder, med vilka ett samarbete närmast kunde komma i fråga. Enligt vad utskottet under hand från fullmäktige i riksbanken inhämtat, hava förhandlingar i ovanberörda syfte redan inletts och torde frågan jämväl komma att upptagas till behandling vid den snart stundande konferensen i Genua. Under sådana förhållanden anser sig utskottet sakna anledning att nu föreslå några särskilda uttalanden eller åtgärder i valutafrågan.

Mot Kungl. Maj:ts förslag om medgivande för riksbanken att för tiden från och med den 1 april till och med den 15 maj 1922 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld har utskottet således icke haft något att erinra. Utskottet kan följaktligen icke biträda det av herr Sköld i hans motion framställda yrkandet.

Beträffande herr Wigforss' motion torde densamma få anses besvarad genom vad utskottet här ovan anført.

Utskottet hemställer sålunda,

1:o) att riksdagen, med avslag å förevarande motion II: 213, må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 137; och

2:o) att den i ämnet väckta motionen I: 120 må anses besvarad genom vad utskottet här ovan anført och hemställt.

Stockholm den 23 mars 1922.

På bankoutskottets vägnar:

EMIL KRISTENSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Lindley*, *Vindahl*, *Johansson* i Friggeråker *, *Malmberg*, *Andersson* i Hägelåkra, *Abrahamsson* *, *Bodin* och *Ström* * samt

av andra kammaren: herrar *Kristensson*, *Borggren*, *Janson* i Kungsör, *Sommelius*, *Lovén*, *Ryberg* *, *Olsson* i Berg och *Höglund*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

av herr *Lovén*, som ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla följande lydelse:

»Departementschefen — — — områden.

I — — — guldmyntfot.

Utskottet — — — Genua. Utskottet vill dock uttala den bestämda förväntan, att riksbanken låter sig angeläget vara att så aktgiva på vår kronas värde, att svårigheterna för en återgång till guldmyntfot från denna synpunkt sett icke vid den tid, då medgivandet utlöper, äro större än nu. Under sådana förhållanden anser sig utskottet sakna anledning att, utöver vad ovan sagts, nu föreslå några särskilda uttalanden eller åtgärder i valutafrågan.

Mot — — — yrkandet.

Beträffande — — — anført.

Utskottet hemställer sålunda,

1:o) att riksdagen, med avslag å förevarande motion II : 213, må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 137, och

2:o) att den i ämnet väckta motionen I : 120 må anses besvarad genom vad utskottet här ovan anført och hemställt.»; samt

av herr *Vindahl*, som instämt med herr *Lovén*.